

לְהָשִׁיב: לֹא כֵן יְדִידִי, כֵּן לֹא יַעֲשֶׂה בְּיִשְׂרָאֵל! וַיֹּסֶף כּו', וּפְתַח הַגָּאוֹן פִּי
 בְּחֻכְמָה, בְּחֻכְמַת הַתְּכוּנָה, וְהַעֲמִידוּ עַל הַדִּין וְעַל הָאֱמֶת, וְכִי גַם עֵינֵינוּ רָאָה
 הַמָּקוֹם אֲשֶׁר נִתַּן לְשִׁגוֹת, וְשִׁגְיָאָה בְּלוּחַ עֲבָרוֹנוֹת מִר' רַפְאֵל הַנוֹכַח הָרָאָה
 לוֹ. וּבַעַל 'חֻמוֹת יְרוּשָׁלַיִם' שֵׁם יְדִידוֹ לְפִי וַיֹּאמֶר: הַנִּמְצָא כְּזֶה אִישׁ אֲשֶׁר
 רוּחַ אֱלֹהִים בּוֹ, וְלֹא יִפְלֵא מִמֶּנּוּ כָּל דְּבָר! וְהַגָּאוֹן בַּעַל 'חֻמוֹת יְרוּשָׁלַיִם'
 שָׁב לְדַרְכוֹ, וְשָׁב מִמַּחְשְׁבֹתוֹ, וַיְבוֹא שָׁלוֹם וְהַקּוֹלוֹת חִדְלוּ (לג).

חֻכְמַת הַפִּילוֹסוֹפִיָּא (לד) – יָדַע לְתַכְלִיתָהּ (לה), וַיֹּאמֶר, שֶׁהוֹצִיא מִמֶּנָּה שְׁנֵי

לב כל זה סיפר לי הרב הגדול הישיש מ' זאב, רב בפרוון בסלאנים תלמיד הגאון
 בעל חומות ירושלים, אשר הוא בעצמו הי' עמו באותו מעמד לפני הגאון
 כנ"ל. והוסיף לי לספר, כי כאשר הורה הגאון רבו עליו באצבע לפני הגאון החסיד
 לאמר, כי הוא הי' הקורא המגילה, נשא הגאון עיניו עליו והביט בו, וחיל ורעדה אחזה
 לו להרב מוהר"ז בחרדת קודש מפני פחד החסיד והדר גאונו. הר"ה הלוי.

לג בהקדמה לפאת השולחן.

לד בהתרועעי עם ידיד נעורי וחבירי הרב וכו' מ' חיים אב"ד דק' בערינבום ובק'
 שווערין, הודיע אותי כי נמצא באוצרותיו העתק מאגרת אשר העתיק
 ממכתב הנמצא תחת יד הרב הגדול כו' מ' יוחנן האב"ד דק"ק קלעצאווע, אשר הי'
 בימי נעוריו תלמיד הגאון המפורסם צדיק ועניו מ' צבי הירש ברלין האב"ד דק' ברלין.
 והקשיב מפיו הקדוש על אודות האגרת הזאת כדברים האלה, כי אחד מאנשי עיר
 ווילנא בנסעו ליריד לייפציג, ויעבור דרך ברלין, הביא בידו מכתב ואמר כי אשכנזי
 אחד מווילנא נתן לו המכתב, למוסרו לאחד מהאשכנזים בברלין, ומסר המכתב לבן
 הדיין מברלין לשלחו לבעליו. ובן הדיין כאשר ראה כתוב על המכתב כי הוא ערוך
 להחכם ר' משה מדעסוי, הביא המכתב לאביו הרב הדיין, ויראהו ויתיעץ הרב הדיין
 ויאמר, אחרי אשר זה משה האיש לא ידענו מה הוא, וחשיד בעינינו בכמה פרטים,
 אולי יהי' הנסיבה ע"י תוכן המכתב הערוך אליו מאשכנזי אחד מווילנא, להודיע מה
 בלבו ולעמוד על דעתו. ולזאת בא עם המכתב להגאון מ' צבי הירש האב"ד דברלין,
 והסכים גם הוא לצרף עוד עמהם מגדולי תורה, להתיר חרם הרגמ"ה, לפתוח את
 האגרת ולראות האמור בו לתכלית הנ"ל, וכן עשו.

ויהי כפתחם ראו כי חתום עליו הנודע למין והוא זלמן מיימון. [אמר המ"ל, כבר
 נודע אשר הכחישו ודברו סרה ע"ז בעלי עתים, אצד"י, ובהמגיד. וראיתי להעתיק

דְּבָרִים טוֹבִים, וְהֵם: שְׁבָעִים כַּחוֹת שְׁבָאָדָם (כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בְּפִרוּשׁ רַבֵּנוּ עַל יִשְׁעִיה, עַל פְּסוּק (א, א) "וַיֵּצֵא חֵטֶר מִגֹּזַע יִשְׂרָאֵל וְגו'), וְעוֹד דְּבַר אֶחָד.

ממכתב הרב רי"צ מק"ב זצ"ל, מ"ש אל הרב המחבר נ"י, במכתבו מן יום א' מ' בעומר תרי"ט ליצירה, וז"ל שם. ואם האמת הוא שברצון מעכ"ת להדפיס עוד הפעם, ס' עליות אליהו עם תוספות חדשות, קרוב לוודאי שהרווחה בו, כי רבים קופצים עליו. ואבקשה פני כבודו שבדף ל"א ע"ב שהודפס שם, חתום עליו הנודע והוא זלמן מיימון, יוסיף בו תיבה אחת "כמדומה הוא". כי האמת כן הוא שלא ידעתי בבירור שהוא הוא שהיה חתום, רק כמדומה בזכרוני שהיה זה כו' עכל"ה. וכאשר נדפס שנית העליות אליהו בק"ק שטעטין, הוסיפו שם תיבת [כמדומה], והנה עתה נודע הדב' כי לא הוא היה כי אם המגיד מלהוסק, ע' הכרמל חוברת ה' שנת תרל"ב, במחשבות חרוץ עמוד 235, מה שכתב ע"ז. וע' בחוברת ט' שם בהערה עמוד 462 ותשכיל]. וכתוב בלשון הקודש בלשון לימודים, וזהו תוכן ענינו. זה שלש שנים חלפו להם, מאז נתראינו יחד בעיר ברלין הברירה, ובהפרדי מידידי, הי' הדברים האחרונים ממני, בגלל הרבנים אשר אין גם אחד שיהי' ידיו רב לו גם בחכמה מדעיות ומושכלות, כי אם כל מעינם התלמוד, ואך עליו ישכימו ויעריבו. ואנכי שמתי לדרך פעמי, ובאתי עד עיר ק', ומדי שבתי שמה הקשבתי מאנשים שונים מרחיבים פה להלל מאוד, איש גדול אחד, הגאון מ' אלי' מווילנא בשמו, אשר לבד עוצם גדלו עד אין קצה, בתורה בנגלה ובנסתר, הוא גם חכם נפלא בכל החכמות והמדעות, אחד לא נעדר, כמו מעטאפיזיק, פיזיק, גם חכמת מוזיק, אין כל דבר נעלם ממנו. גם דקדוק לשון העברי, אשר להרבנים כמו זר נחשב, והוא ידע כל תעלומה. ואנכי כאשר נודעתי דרך אנשי המדינה מגזימים ומפליגים, לכל הדברים האלה לא שמתי לבי. אך כאשר שמעה אזני קול ההמון הולך וחזק, וגם מגדולי דעה ואנשי אמנה שמעתי כדברים האלה, נתתי שמחה בלבי, אמרתי אולי זהו האיש אשר אנכי מבקש שימצא בעמנו, איש גדול בתורה אשר גם כל החכמות והמדעות יהיו לו למנה, כאשר היו מלפנים בישראל.

ואנכי אף כי זקנתי ושבתי, אמרתי לבל לסוג אחור מחפצי, לשום לדרך פעמי לרוץ עד איש אלהים זה, לשמוע חכמתו, ולהגיד לו ספקותי. כל עמל לא עצרני, ואחזתי בדרך, ובכל הדרך אשר התהלכתי סבותי לבוא תמיד במלון אורחים יהודים, לחקור על שורש דבר אמת מהאיש הזה. ויהי כבואי ט"ו פרסאות לפני עיר ווילנא, שבתי שם בשבת במלון אורחים, אשר נקבצו באו שמה כמה וכמה לומדי תורה. ובתוך הסעודה כאשר זה דרכם לדבר מחידושי תורה, הציעו גם הרבה דברים בשם הגאון מווילנא, והיו נפלאים מאוד למטרת האמת. ואנכי לא עצרתי במילים להודיעם, כי כל ישע וכל

חפץ נסיעתי הוא לבוא להסתופף בצל קורת הגאון הנ"ל, להכירו ולדבר עמו. והמה הרחיבו עלי פיהם בשחוק, ויאמרו בזה לך, לעגה לך, אתה מושחת הזקן ומוקף פאת ראשך ומלבושך לבוש נכר, תדמה בנפשך כי תדרוך על מפתן בית הגאון. נבהלתי משמוע זאת ונגזרה שנה מעיני כל הלילה, אך התחזקתי לבל יחרף לבבי מדבריהם, ולבל לסוג אחור, עד הקימי מזמות לבי, ונועצתי לבוא בתחבולות. שנותי את טעמי לבוא אליו בתור אדם המעלה, ולכחש לו לאמר כי אנכי רב מפדוי באיטליא, ואשר כל רבני איטליא שמו עיניהם בי, לשלחני על דבר מצוה, פקוח נפש דרבים, לבוא לפניו, כי אז הלא יהיה מוכרח ע"פ המצוה לכלכל עמדי ולנשוא פני.

והנה ערכתי שמה ט"ו אגרות חליפות מט"ו רבני איטליא, לכולם בשם קראתים, ושנתי כל מכתב בתואר האותיות ובסגנון הלשון, כולם ערוכות אלי, ובשם הרב מפאדוי קראוני. [ותארו אותי גם בשם מחבר ספר על שמות נרדפים, אשר נכון להודיעך כאשר תראה באחרית הדברים, כי מזה היתה הנסיבה להודע לו תוכן עניני, ושלא יפלא מהגאון כל דבר].

וזה תוכן המכתבים. הלא נודע למעל"ת כאשר המתקנו סוד יחד, על דבר מלכות אשר יצא על כל היהודים, לגרשם מארץ איטליא מטעם שנאת הדת. ונודע למעל"ת את כל תוצאות הכסף הרב אשר הוציאו דרי איטליא בגלל הדבר הקשה הזה, והרווחו אך לבוא עד תכלית יסוד המוסד, כי תלונתם עלינו הוא אך בעניני הדת. ואחד מגדוליהם השיב דבר, אם יהיה לאל ידינו להצטדק, ולהשיב דבר אשר יתקבל על דעתם, יש מקוה לישראל כי נוכל להושע. ונשתומם, כי אין איש אתנו עומד בפרץ בזה. עד אשר שמעה אזננו, כי נמצא איש קדוש וגדול בעמנו, נקרא בשם הגאון מווילנא, אשר יאמר עליו כי הוא חכם בכל החכמות והמדעים עד להפליא, נוסף על קדושתו ועוצם גודל תורתו, עליו נשים מבטנו, כי יהיה לנו מלאך מושיע, ורב את ריבנו, להשיב חורפינו וחורפי הדת דבר, לסתום פי משטינינו, שלא ימצאו עוד אחריו מאומה כפי דעתם. והנה לבוא בכתובים אליו, לבד אשר תקצר היריעות, תקצר גם מדענו לדבר דבר על אופניו במכתב, כי ע"כ שמנו פנינו במעל"ת, כי מי כמוהו משכיל על דבר, וגם כי יליד ארץ פולין הוא ובקי בהם ובלשונם, ובו בחר ה' להסיר תלונות מעל עמו ישראל. וה' ישלח מלאכו לפניו, להצליח דרכו. וזכות רבים כזה תלוי בו, ולנצח יהי' שמו לברכה ולתהלה בקרב הארץ.

המכתבים האלה לקחתי בידי, ובזה אני בא לוויילנא. וכבואי העירה וסרתי לביתו, וכפתחי הדלת וראיתי הנקיות והטהרה, היה גם זה לי לאות ולמופת, כי לא כאשר המון רבני פולין הוא. ומצאתי שמה איש אחד והוא שומר החדר ושמש, גשתי אליו ואמרתי לו כי לדבר עם הגאון חפצי, ויאמר אלי שב פה, ואנכי אודיעו אם יתן לך רשות שתבא אליו, ויתמהמה שמה. וישב אלי וישאלני בשם הגאון, להודיעו מה

חפצי ומה עניני אשר ברצוני לדבר עמו, ודברתי עם לבבי מה לי לדבר ולכלכל עם השמש, לקחתי המון המכתבים מחיקי, ונתתי להשמש למוסרם להגאון. ויקחם ויבוא החדרה. וכמו רבע שעה נפתחו דלתות החדר, והנה איש לקראתי ומראהו נורא, מוכתר בטלית ותפילין והמכתבים בידו. ויעמוד על מפתן ביתו, ולחדר אשר אני בו לא בא, שלום לא נתן לי, ועיניו לא נשא אלי להביט בפני. וישאלני ע"ד השאלות, ובלה"ק דיבר אתי. וכה השיבותי ואמרתי לו אחד מהשאלות המינות. אנכי הטתי אזני לשמוע תשובתו, והוא התבונן כרגע והוסיף לאמר, אך מה שאלו עוד. הוספתי עוד, וכאשר בינותי כי אחר דברי הוא מתבונן כרגע, הנה גם אנכי ברגע זו התבוננתי מה לשאלו עוד, והצעתי לפניו שאלות הרבה. ובראותי כי עוד לא השיב מאומה על הראשונות, אמרתי לו התמו כל השאלות. האמינה לי ידידי, כי נבהלתי משמוע פתח דבריו, אשר האיר בחכמה. ותחלת דברי פיו, כי הנה השאלות המה במספר ע"ג, אבל אינם אך כט"ו שאלות, כי השאלה הראשונה עם הז', והכ"ה עם המ"ז, אינם רק שאלה אחת מסוג אחד. וכן יתר המון השאלות, חיבר הנפרדים והיו לאחדים בידו. ולכולם מנה במספר ובמפקד, לא החסיר ולא העדיף, בינה את חכמתו כמעט נעלה מכח אנושי, לסקור בסקירה אחת ענינים עמוקים כאלה, ולחלקם למחלוקתם עפ"י דרכי הגיון. אך הוסיף גם להשיב במועצות ודעת, והיה בלבי מה להשיב על דבריו ולסתור, ואמרתי להגאון אולי ישיבו המתלוננים ע"ז כזאת. השיב לי, לא הבנת דברי, הט אזניך ושמע עוד הפעם. והאמן לי ידידי כי לא הוסיף על דבריו הראשונים, ובינותי כי מראשית כלל בדבריו הקצרים, אשר לא ימצא עוד מקום לסתירה. וכאשר עוד הפעם שאלתיו פן ישיבו כאלה, הוסיף עוד לאמר, הקשב ושמע, ולבך תשית לדעתי, וחזר עוד הפעם הדברים וכלל בכל תשובה גם סתירות השאלות אחרות, אשר המה מסוג אחד, ואשר כללם במספר ט"ו.

וכהתימו את דבריו וראיתי כי איננו אתי בסבר פנים יפות, נסוגותי אחר ממנו לפנות לדרכי, וכמעט שעברתי ופשטתי ידי אל כפות המנעול, והנה קולו קורא באזני לאמר, אתה האיש אשר חברת הספר על שמות נרדפים, [האזנה ידידי ואמור, כי מן השמים היה להודע לו עי"ז תוכן עניני ולראות ברעתי, תחת אשר כחדתי לו האמת תחת לשוני]. ושמחתי בשמעתי, כי טוב אני בעיניו להשתעשע אתי. השיבותי פני ואמרתי לו, אני, כן אדוני. ויען ויאמר לי, באר לי ההבדל שבין לשון ששון, שמחה, גילה, רינה, דיצה, חדוה, הנמצאים בתנ"ך. ואמרתי לו כאשר עם דעתי. ענה ואמר לי, הלא שכחת לבאר דיצה. אמרתי דיצה אינו שמחה בלה"ק. השיב, הלא מקרא מפורש באיוב, לפניו תדוץ דאבה. אמרתי בעלי הפשט יבארוהו על דרך לשון חכמים דץ ב' מידי. הוסיף ואמר, הלא רבינו הגדול רש"י ז"ל פי' דיצה לשון שמחה. השיבותי כי רש"י לא השכיל לפרש על דרך פשוטו של מקרא. וכרגע הרגשתי, כי אחזו רעדה

לקול דברי, והשיב בקול עוז, הלא רבותינו הקדושים בעלי המדרש פי' בלשון שמחה, ואמר לשון המדרש עשרה לשונות של שמחה כו' ובתוכם דיצה. והשיבותיו, גם בעלי המדרש הלא נודע כי אינם מבעלי פשט הנכון. ופנה ערפו אלי ושב לחדרו.

ואנכי הלכתי למלוני, אך טרם בואי אל מנוחתי קדמוני שני מלאכי חבלה, וקראו אותי לבוא לפני פרנסי העיר וב"ד. אמרתי מה פשעי כי דלקתם אחרי, והשיבו לך ועמוד לפניכם, ותשמע פשר דבר. ידעת ידידי אותי, כי לא יפול לבי בקרבי, ורוח נכון וחזק בקרבי, שנסתי מתני ובאתי ואעמוד לפניכם. והיו לפני ז' זקנים מוכתרים בטלית ותפילין, ויעמוד זקן אחד מהם, ויאמר לי אתה זה אשר חרפת וגדפת על חכמי המדרש ז"ל, ועל דברת רבינו ז"ל! והשיבותיו לא חרפתי ולא גדפתי. ויאמר אלי ומה זה אמרת לפני הגאון. אז אמרתי כי אינם מפרשים על דרך הפשט אמרתי. ורמז הזקן בידו, ויקחוני שני המחבלים ויוציאוני לחוץ לפניכם, והתמהמהו כמו חצי שעה. והשיבוני לפניכם, ושני מלאכי חבלה אלה, אחד עומד לימיני, ואחד לשמאלי לשטני. ויעמוד הזקן הראשון עוד הפעם, וקרא לפני פיתקא דבי דינא, כי מחויב אנכי ללקות ארבעים, כדין המבזה ת"ח. ובמכות אלה הוכתי בית מאהבי אלה, משני המלאכי חבלה. ועוד לא שקטה רוחם בזה, כי אם הביאוני לפני פתח בית הכנסת, וביאו צוארי בסוגר בחחי ברזל האחוזים בקירות בית הכנסת, לעמוד קבל עם. וממעל לראשי הדביקו נייר, רשום עליו כי זה האיש נענש על שהלעיג על דברי רבותינו הקדושים. וכל הבא להתפלל תפלת המנחה, ובא ועמד, וקראו אותי פושע ישראל. ומפני לא חשכו רוק, וכמעט מאשר ירוק ירקו בפני, נעשה רקק מים מהלכת כמו ירדן לפני. הלא תדע כי אין ווילנא כמו ברלין, כי בוויילנא המון רב וכולם מקטנם ועד גדולם יבואו לעת התפלה. וככלות תפלת המנחה הוציאוני חוץ לעיר, וישלחוני לדרכי. והנה בכל הרעות אשר מצאוני והשיגוני ממנו, עכ"ז מצאתי את לבבי נאמן, להודיעך קושט אמרי אמת, כאשר עם לבבי, כי בכל חכמי הגוים וגו' מאין כמוהו ע"כ.

והדיינים מברלין העתיקו את כל דברי האגרת הזאת, וגם הרה"ג ר' יוחנן תלמיד הגאון האב"ד מוהר"צ מברלין העתיק את המכתב בשם אשר ממנו העתיק הרב ר' חיים הנ"ל. והוסיף עוד הרה"ג ר' יוחנן הנ"ל לספר, כי ככלות אלה חתמו המכתב, ונתנו אותו לבן הרב הדיין למוסרו להחכם ר"מ מדעסוי. ובתוך כך קרה מקרה כי התאבל החכם ר"מ דעסוי על מת, וצוה הגאון מוהר"צ על בן הדיין כי ישמור עת כי יבוא הגאון מוהר"ץ לנחמו, אז יבוא גם הוא אחריו למוסור האגרת, למען ישמע דעת החכם על כל דברי האגרת, ועל דברת האיש מיימון, וכן עשה. והיה כפתחו המכתב, וירא את החתום עליו, [כמדומה שנאמר לי שהוא] ז' מיימון, לא קרא המכתב וא' בפ"ע, ומה זה יבקש האיש הזה ממני. הרה"ג ר"צ מעקלענבורג האב"ד בק"ב.